OPGAVE

DER

Hindoe-oudheden in de Residentie Pekalongan.

(Afdeeling Brĕbĕs).

DOOR

E. A. SELL.

Overgedrukt uit de Rapporten van den Oudheidkundigen Dienst in Nederlandsch-Indië 1913.

BATAVIA, ALBRECHT & Co. | 's HAGE, M. NIJHOFF.
1914.

OPGAVE

DER

Hindoe-oudheden in de residentie Pekalongan

DOOR

E. A. SELL.

E. Afdeeling Brĕbĕs.

XX. District Brĕbĕs.

Desa Slarang I.

Uit deze desa afkomstig en opgenomen in het Museum te Batavia:

Bidschel, brons; met als handvat een stier, welke fraai met banden en kwasten versierd is en ligt op een rond plaatje. (Algemeene beschrijving zie Catalogus Groeneveldt pag. 237).

Arch. Cat. No. 857.

Not. 1877 p. 111.

Bidschel, brons; met een drietand op het handvat, de zijpunten van den drietand zijn naar buiten gebogen. (Alg. beschr. zie Catalogus Groeneveldt pag. 238).

Arch. Cat. No. 874.

Not. 1877 p. 137.

Bidschel, brons; met vijf punten op het handvat; één loodrecht in het midden en vier daarom heen, eenigszins naar buiten uitgebogen.

Arch. Cat. No. 889.

Not. 1877 p. 111.

Bidschel, brons, waarvan het handvat op het uiteinde een staand rad draagt; het rad heeft zes spaken en is langs den onderrand versierd met een slangvormig gewonden ornament, van boven en aan de zijden met vlammen. Op den steel, aan weerskanten van het rad, het driepuntig bloemornament als bij No. 858, vlg.

Arch. Cat. No. 929.

Not. 1877 p. 137.

Desa Karangmangoe.

Ring, goud, met ronde zegelplaat, versierd met cirkellijnen zóódanig, dat ze twee slangen, of één slang met twee koppen, schijnen te vormen (?)

Vervolg Arch. Cat. No. 1341 b. (Inv. 4681).

Not. 1904 pag. 72 en Bijl. XX.

XXI. District Bandjarardja. Hoofdplaats Baroswetan.

Polsringen, brons, vier stuks.

Vervolg Arch. Cat. No. 1272 b.

Not. 1890 pag. 37 en Bijl. VII.

XXII. District Boemiajoe. Hoofdplaats Boemiajoe.

Achter het bureau van den controleur van het Binnenl. Bestuur, twee beelden; deze beelden stonden vroeger in de desa Ragatoendjoeng, zie Verbeek No. 107, pag. 72.

1. Ganeça, in zittende houding met niet geheel aan elkaar sluitende voetzolen zonder onder- en achterstuk. Tweearmig. De handen aan weerszijden tegen den buik, rechts een afgebroken olifantstand, links het omgekrulde uiteinde van de slurf. Een zeer laag haartooisel, achter den olifantskop eene ronde schijf en reliëf gebeiteld, die waarschijnlijk het opgemaakte haar moet voorstellen. Groote uitstaande olifantsooren. Tusschen hals, schouder en ooren eene kleine driehoekige ruimte. Om het midden van het lichaam een rond, dik snoer. Een upawita nog even te onderscheiden. Rechter voet weggebroken; het geheel verweerd en onder witte mos zittend.

Hoog 0,58 M.

2. Ganeça, in zittende houding met gekruiste beenen, die in verhouding tot de andere lichaamsdeelen van te kleine afmetingen zijn. Het beeld heeft onder- noch achterstuk. Tweearmig. De rechter hand tegen den buik houdt een tandbrok, de linker hand wordt gehouden tegen het omgekrulde, recht naar beneden hangende uiteinde van de slurf.

Aan den achterkop eene ronde schijf en reliëf gebeiteld. Om het midden van het lichaam een rond, dik snoer. Op de linker schouder tegen den hals een uitsteeksel, overblijfsel van een thans weggebroken voorwerp. Aan de ruggezijde een rond snoer, dat van den linker schouder in een langen bocht naar de rechterzijde en van daar over den rechter schouder loopt. Het beeld is bemost en verweerd.

Hoog 0,42 M.

Desa Galoektimoer.
Doekoeh Kalipoetjong.

In het djatibosch, op een plek genaamd „*Karang-Golok*" (9 × 10 meter in 't vierkant), door half vergane roode baksteenen op een onderlingen afstand van één meter afgebakend, staan:

1. **Ganeça.** Een zeer beschadigde, verweerde en bemoste Ganeça-voorstelling, gezeten in de gewone houding, op een dubbel lotuskussen met achterstuk en glorie. Vierhandig. Hoofd, alle handen en grootste gedeelte van het achterstuk weggebroken; onder den buik dwars doorgebroken. Overblijfselen van rijke kleeding en slange-upawita.

Hoog 0,63 M.

2. **Brokstuk** van een zeer verweerd en onder de klei zittend staand beeldje (borst, buik en beenen zonder voeten). Van de versiering is nog een buikgordel te onderscheiden.

Hoog 0,37 M.

3. **Brokstuk** van een menschenbeeld (heupen en een deel van de versiering, gordel).

Hoog 0,20 M.

4. **Nandi.** Brokstuk van een liggend rund met naar voren uitgestrekte voorpooten, op eene vierhoekige steenplaat. Voorkant met bult, voorpooten en ligplaat gedeeltelijk aanwezig.

Hoog 0,38 M.

5. **Steenen zuil.** Een zeer verweerde en ruw bewerkte steen van zeskantigen vorm, zonder eenig versiersel, ondereinde (?) weggebroken.

Hoog 0,47, doorsnede 0,18 M.

6. Steenblok, uit een tempelmuur, aan de voorzijde (?) bekapt met glad lijstwerk; drie kanten weggebroken.

Lang 0,36, breed 0,22, dik 0,16 M.

Vijftig meter verder een tweede schoongehouden plek van ronden vorm. In het midden van die plek stukken van een verbrijzeld **topstuk,** dat van binnen vierkant was uitgehold en aan den buitenkant in- en uitspringend lijstwerk met kleine uitgebeitelde vierkantjes aanwijst.

Beide plekken worden door een z. g. koentji op iederen selasa- en djoemahat kliwon schoongemaakt onder het branden van wierook. Ook wordt hier door de bewoners van de naastbijgelegen desa's geofferd.

Doekoeh Raoe.

Op den Goenoeng Banjaran, onder bamboestoelen, staan:

1. Parwati. Een zeer beschadigd en verweerd vierarmig vrouwebeeld met achterstuk en glorie; voorhanden en ondergedeelte van het lichaam van af den buik weggebroken, dwars door den hals gebroken. De godin is rijk gekleed, het haar is in een hoogen versierden tooi opgemaakt, de ooren zijn lang uitgerekt zonder versiering; zij draagt verder een slange-upawita. In de achterhand rechts een bidsnoer; het voorwerp in de linker achterhand is geheel verweerd. Of de houding eens staande of zittende was, is niet meer uit te maken.

Hoog 0,38 M. (het nog aanwezige gedeelte).

2. Ongedetermineerd beeld. Ondergedeelte van een vierarmig beeld met achterstuk. De figuur is gezeten op een dubbel lotuskussen, dat wederom op een dikke vierkante steenplaat ligt. Het linker been ligt op het lotuskussen, het rechter been hangt naar beneden met den voet op de steenplaat rustend. De voorhanden waren eens gelegen op de knieën; thans weggeslagen. Het bovengedeelte vanaf de buik schuin naar achter weggebroken.

Hoog 0,30 M. (het nog aanwezige gedeelte).

3. Durga. Vier brokstukken van een Durgā-beeld, staande op een buffel, die met den kop naar links op eene steenplaat ligt. Op den nek van den buffel de asura in staande houding (hoofd weggebroken), in de linkerhand een schild en in de rechterhand een kort zwaard houdend. Het beeld is boven de voeten doorgebroken, terwijl boven de knieen een stuk weggebroken is. Het beeldwerk is zeer verweerd.

Hoog 0,34 M.

4. Gode- of Godinnekop, met zeer lagen haartooi en groote ronde knoppen in de ooren. Het beeld had achterstuk en glorie.

Hoog 0,23 M.

5. Gode- of Godinnekop. Een zeer verweerde fraai gebeitelde kop, met makuta, hooge haartooi, en lang uitgerekte ooren.

Hoog 0,17 M.

6. Brokstuk van een hoofdtooisel met gekruld haar (op Buddha-wijze), waarvan geene meting kan worden opgegeven.

7. Lingga. Een zuiltje, dat beneden vierkant, in 't midden achtkant en boven rond is afgewerkt, zonder versiering of inscriptie. Aan het boveneinde een gedeelte weggebroken.

Hoog: vierkant 0,19; achtkant 0,20; het nog overzijnde ronde deel 0,04; doorsnede 0,17 M.

Desa Wanatirta.
Doekoeh Kedawoeng.

Op eene met bamboe omheinde plaats genaamd „*Angon Rĕdjo*" eene hoeveelheid onbekapte riviersteenen van verschillenden vorm en grootte, waarvan een gedeelte verspreid door elkaar ligt: een ander gedeelte is opgestapeld, in den vorm van grafheuvels. Op de plaats staan: (v. g. l. Verb. No. 106).

1. Ongedetermineerd beeldje. Een zeer verweerd en onder groen mos zittend tweearmig beeldje in wajrāsana op een dubbel lotuskussen met achterstuk. De rechterhand, die weggebroken is, werd gehouden voor het midden van het lichaam, de linkerhand ligt op het linker scheenbeen met den handrug naar boven. Grootste gedeelte van het achterstuk weggebroken en vergaan. Verder niets te onderscheiden.

Hoog 0,45 M.

2. Ganeça. Een zeer verweerde, bemoste en beschadigde tweearmige Ganeça-voorstelling, gezeten op een dubbel lotuskussen (tusschen de voetzolen een kleine open ruimte), met achterstuk. De handen liggen voor- en tegen den buik, links een olifantstand, rechts een etensbakje houdend, waarin het uiteinde van de slurf reikt. In het achterstuk, boven den rechter schouder, een S-vormig teeken uitgebeiteld. Beide schouders weggeslagen.

Verder niets te onderscheiden.

Hoog 0,63 M.

4. Gode- of Godinnekop, met zeer lagen haartooi en groote ronde knoppen in de ooren. Het beeld had achterstuk en glorie.

Hoog 0,23 M.

5. Gode- of Godinnekop. Een zeer verweerde fraai gebeitelde kop, met makuta, hooge haartooi, en lang uitgerekte ooren.

Hoog 0,17 M.

6. Brokstuk van een hoofdtooisel met gekruld haar (op Buddha-wijze), waarvan geene meting kan worden opgegeven.

7. Lingga. Een zuiltje, dat beneden vierkant, in 't midden achtkant en boven rond is afgewerkt, zonder versiering of inscriptie. Aan het boveneinde een gedeelte weggebroken.

Hoog: vierkant 0,19; achtkant 0,20; het nog overzijnde ronde deel 0,04; doorsnede 0,17 M.

Desa Wanatirta.
Doekoeh Kedawoeng.

Op eene met bamboe omheinde plaats genaamd „*Angon Rèdjo*" eene hoeveelheid onbekapte riviersteenen van verschillenden vorm en grootte, waarvan een gedeelte verspreid door elkaar ligt: een ander gedeelte is opgestapeld, in den vorm van grafheuvels. Op de plaats staan: (v. g. l. Verb. No. 106).

1. Ongedetermineerd beeldje. Een zeer verweerd en onder groen mos zittend tweearmig beeldje in wajrāsana op een dubbel lotuskussen met achterstuk. De rechterhand, die weggebroken is, werd gehouden voor het midden van het lichaam, de linkerhand ligt op het linker scheenbeen met den handrug naar boven. Grootste gedeelte van het achterstuk weggebroken en vergaan. Verder niets te onderscheiden.

Hoog 0,45 M.

2. Ganeça. Een zeer verweerde, bemoste en beschadigde tweearmige Ganeça-voorstelling, gezeten op een dubbel lotuskussen (tusschen de voetzolen een kleine open ruimte), met achterstuk. De handen liggen voor- en tegen den buik, links een olifantstand, rechts een etensbakje houdend, waarin het uiteinde van de slurf reikt. In het achterstuk, boven den rechter schouder, een S-vormig teeken uitgebeiteld. Beide schouders weggeslagen.

Verder niets te onderscheiden.

Hoog 0,63 M.

3. Çiwa-Guru. Een zeer verweerd en bemost beeld in staande houding, op eene vierkanten steenplaat met achterstuk. Tweearmig. In de rechterhand het bidsnoer; de linkerhand houdt een waterkruik. Knevel en volle baard. Arm-, pols- en beenringen. Door hals, rechterschouder en arm gebroken.

Hoog 0,61 M.

4. Çiwa-Guru, als No. 3, met knevel en puntbaard. Beide handen weggebroken. Aan de linkerzijde overblijfselen van het bidsnoer. Dwars door knieën en achterstuk gebroken.

Hoog 0,61 M.

5. Durga. Een zeer verweerd en ruw afgewerkt vierarmig vrouwebeeldje, staande op een woedenden buffel, die naar links op eene steenplaat is gelegen. Het beeldwerk heeft achterstuk en glorie, doch de asura ontbreekt. De godin is versierd met halsketting, arm-, pols- en beenringen; het opgeschorte kleedje wordt door een buikgordel vastgehouden. De rechter achterhand houdt een kort zwaard, de linker voorhand een schild; de voorwerpen in de rechter voor- en linker achterhand zijn geheel verweerd. Het staarteinde van den buffel verloopt in krulornament, wellicht opsteigende stofwolken voorstellende.

Hoog 0,60 M.

6. Bekapte steenen, vier stuks, vierkant met gladde vlakken, zich naar boven versmallende; allen van gelijke afmetingen.

Hoog 0,52; beneden 0,31; boven 0,25 M. in 't vierkant.

7. Brokstuk van een uitgeholde steenen cylinder. Het ondereinde en grootste gedeelte van de omwanding weggebroken.

Diep 0,24; diameter van boven 0,18; dikte der wanden 0,05 M.

Desa Laren.
Doekoeh Karangdawa.

Aan het einde der doekoeh, aan den rand van de sawah's op een plek genaamd „*Tjandi koeda*", staan:

1. Nandi, zeer beschadigd en verweerd, liggende op eene vierhoekige steenplaat, met drie pooten onder het lijf geslagen, en den rechter voorpoot ietwat gebogen naar voren uitgestoken. De kop, hals en het grootste gedeelte van de steenplaat zijn weggebroken.

Hoog 0,35; lang 0,70 M.

2. Bekapte steenen, (neuten (?), vier stuks, vierkant met gladde vlakken; boven in het midden eene vierkante sponning.

Hoog 0,30; doorsnede 0,31 × 0,32; sponning 0,11 × 0,12; diep 0,15 M.

3. Trapsteen. Een bekapte steen met uitgehouwen trede.

Hoog 0,24; breedte van het geheel 1,12; van de trede 0,76; diepte van het geheel 0,50; van de trede 0,13 M.

4. Roode baksteenen, vier stuks, in den vorm van dikke vierkante platen.

Bovenvlak 0,31 × 0,32; dik 0,09 M.

In het Museum van het Bat. Gen. opgenomen:

Desa Langkap.
Gehucht Mendala.

Sieraad, goud, bestaande uit negentien gouden plaatjes, geregen aan een gouddraad; ook aan de buitenzijde heeft gouddraadversiering geloopen.

Lang 8 c.M.; in twee stukken gebroken.

Vervolg Arch. Cat. No. 1431 a (Inv. 5232 a en b).

Not. 1912 p. 37—38 en Bijl. V.

Desa Tjaroeban.

Ongedetermineerd beeld, brons. Zittende op een lotuskussen met vierkant voetstuk, waarin aan den achterkant eene opening voor een los achterstuk.

Gewone versierselen. Vier armen; de rechterarm is afgebroken en de voorhand ligt geopend op de knie met een knop of vrucht er in, de linkerhand houdt een onduidelijk voorwerp (schelp?) en de voorhand omvat iets, dat afgebroken en eveneens onkenbaar is. Is het voorwerp in de linkerhand inderdaad eene schelp, dan zou het beeld eene voorstelling van Wiṣṇu kunnen zijn.

Hoog 8,2.

Arch. Cat. No. 644.

Not. 1876 p. 57.

Desa Tjileboer.

Waterschepper, brons, met steel. De schepper zelf is een rond buikig potje met eenigszins bollen bodem; de lange dunne steel, aan 't uiteinde tot een

haak omgekruld, is door middel van een plat driekantig plaatje, waarin drie gaatjes, aan den schepper bevestigd geweest. Thans los.

Diameter van den schepper 7,4. Lengte van den steel 14,4.

Vervolg Arch. Cat. No. 1756 b (Inv. 4408).

Not. 1902 p. 41—42 en 49; Bijl. XX.

Desa Koetoeajoe.
Bron Moendjoel bij Kali Proepoeg.

Bidschel met handvat, brons. 't Bovenstuk (blijkens de sporen 5 punten in 't midden, 4 rondom) is afgebroken. De klepel is er los bij. Het lichaam van de schel is fijn versierd, met den aan deze soort schellen eigenaardigen gebloemden rand en waaraan guirlandes (zie Cat. p. 239—240). 't Voorwerp heeft zwaar geleden door roest. Hoogte 10,5. Diameter van onderen: 5,5. Lengte van den klepel: 5.

Vervolg Arch. Cat. No. 904 a (Inv. 4243).

Not. 1900 p. 93; Bijl. XVII.

Ovale dierklok, brons, van den gewonen vorm, zooals beschreven in den Catalogus p. 249. Om den onderkant een smalle dikke rand, die aan weerszijden eindigde in een een weinig opwaarts gebogen punt. Ook de ring bovenaan heeft den gewonen cylinder. De klepel heeft den vorm van een in elkaar gedraaid touw met bijna onderaan een bolronde verdikking. Diameter van het ovaal onderaan in de lengte: 24; id. in de breedte: 16. Hoogte met den ring: 22,8. Lengte van den klepel 16,5.

Vervolg Arch. Cat. No. 986 e (Inv. 4241).

Not. 1900 p. 93; Bijl. XVII.

Ovale dierblok, brons, van den gewonen vorm, zooals beschreven in den Catalogus p. 249. Maar dit exemplaar is minder zorgvuldig bewerkt dan 986 e. Ook hier weer de rand, die aan weerszijden eindigt in een opwaarts gebogen punt, en bovenaan de cylindervormige ring. De klepel is er los bij, en heeft den vorm van een gedraaid touw, waaraan een bolronde verdikking. Diameter van het ovaal onderaan in de lengte: 23,5; id. in de breedte: 10. Hoogte met den ring: 22. Lengte van den klepel: 16.

Vervolg Arch. Cat. No. 986 f (Inv. 4242).

Not. 1900 p. 93; Bijl. XVII.

Voet- of bovenarmringen, koper (twee stuks), Dikke massieve koperen ringen, de eene nog iets zwaarder dan de andere, waarvan de buiteneinden langs elkaar heen zijn geslagen. Diameter 9,5 en 8,5.

De zwaarste ring is zeer beschadigd.

Vervolg Arch. Cat. No. 1271 a (Inv. 4244 en 4245).

Not. 1900 p. 93; Bijl. XVII.

Bovenarmringen, twee stuks, koper. Tamelijk dikke massieve ringen, waarvan de eenigszins verdikte uiteinden langs elkaar heen geslagen zijn. Diameter: 6,5 en 6.

Vervolg Arch. Cat. No. 1273 b (Inv. 4246 en 4247).

Not. 1900 p. 93; Bijl. XVII.

Polsring, van betrekkelijk dun koperdraad, waarvan de uiteinden langs elkaar gebogen zijn. Diameter 8 c.M.

Vervolg Arch. Cat. No. 1282 c (Inv. 4248).

Not. 1900 p. 93; Bijl. XVII.

Desa Tjiboenar.

Ring, goud. Massief en vrij zwaar, met ronde, eenigszins ovale en vrij dikke zegelplaat, waarop in diepe letters „çri hana" is uitgesneden.

Arch. Cat. No. 1365.

Not. 1877 p. 99 en 118.

Desa Manggis.

Aangeboden eene collectie b*ronzen artikelen*; dergelijke voorwerpen reeds in grooten getale in het Museum voorhanden zijnde, werd tot terugzending besloten.

Not. 1902 p. 107.

Desa Kalinoesoe.

Een *gouden ring*, in deze desa gevonden, werd teruggezonden.

Not. 1910 p. 85.

Uit het district Boemiajoe afkomstig:

Ronde dierklok, brons, van den bekenden vorm. Geene versiering op 't lichaam, dan eenige banden boven en onder. Bovenop een ring. De klepel

is thans bevestigd met een touwtje, dat door een in den bovenrand aangebracht gaatje gestoken en aan de buitenzijde met een knop bevestigd is.

Hoog 6,5; diameter 4.

Vervolg Arch. Cat. No. 984 a (Inv. 4410).

Not. 1902 p. 41-42 en 49; Bijl. XX.

Meerdere voorwerpen, uit dit district afkomstig, werden ter opzending naar het oudheidkundig museum te Leiden voorgedragen.

Not. 1902 p. 41—42 en 49.

Uit de vroegere onderafdeeling Boemiajoe afkomstig:

Polynesisch beeld, (steen). In knielende houding, de handen vóór de borst gevouwen, verder onduidelijk. Hoog 44.

Arch. Cat. No. 479 d.

Not. 1886 p. 3.

Polynesisch beeld, (steen). Zittende met de beenen naar voren; in den schoot een plat voorwerp, dat met beide handen wordt vastgehouden. Hoog 37.

Arch. Cat. No. 479 e.

Not. 1886 p. 3.

Buddha (Akṣobhya), brons. Rond lotuskussen, dat op een vierkant voetstuk gelegen is; ogiefvormig achterstuk met zonnescherm. Hoog 12.

Arch. Cat. No. 563 a.

Not. 1886 p. 2.

Manjuçri, brons. Zittende met afhangend rechter been, op een achtkant voetstuk en rond lotuskussen; de rechterhand ligt in varamudra op de knie, de linker is zeer ver naar achter gebracht en houdt een bloemsteel, waarop een onduidelijk attribuut ter hoogte van den schouder.

In den hals eene halve maan met de hoornen naar boven. Slecht bewerkt en daardoor zoowel de rechter arm als voet in zeer gedwongen houding. Hoog 11,3.

Arch. Cat. No. 624 a.

Not. 1886 p. 2; Rapp. 1912 p. 38 sq.

Polynesisch beeld, brons. De beide armen gekruist met de handen op den tegenovergestelden schouder, de beenen gekruist; kleeding en versiering onduidelijk. Hoog 6.

Arch. Cat. No. 696 a.

Not. 1886 p. 2.

Polynesisch beeld, brons. Vrouw met aapachtig gezicht, naakt en de beide handen voor het lijf. De voeten zijn afgebroken. Hoog 6.

Arch. Cat. No. 713 a.

Not. 1886 p. 2.

Stier, brons. Liggende op een vierkant plaatje. Hoog 3.

Arch. Cat. No. 752 b.

Not. 1886 p. 2.

Klok, brons, in den vorm overeenkomende met 1008, maar wat kleiner; van boven geen vaste ring, maar een oog van een omgebogen ijzeren staafje, dat van binnen een tweede oog vormt, waaraan de klepel is opgehangen. Hoog 11; middellijn 12,6.

Arch. Cat. No. 1013 b.

Not. 1886 p. 3.

Bel, brons. Twee stuks, bolvormig en met een vrij groot oog; van onder drie insnijdingen, zonder uitsteeksels als voet. Hoog 3,3.

Arch. Cat. No. 1026 a.

Not. 1886 p. 3.

Bel, brons, als No. 1027, de punten van onder zwaar beschadigd. Hoog 9.

Arch. Cat. No. 1027 a.

Not. 1886 p. 3.

Bel, brons, als No. 1027 a. Hoog 3,5.

Arch. Cat. No. 1028 a.

Not. 1886 p. 3.

Bel, brons. De randen langs de insnijding zonder punten van onder.

Arch. Cat. No. 1032 a.

Not. 1886 p. 3.

Bel, brons, als No. 1036, maar langwerpig en van onder plat; van boven een groote ring. Hoog 6,7.

Arch. Cat. No. 1036 a.

Not. 1886 p. 3.

Spiegel, brons, als No. 1107; middellijn 10,2; lengte met handvat 16,8; het laatste in het genre van 1208 en 1209.

Arch. Cat. No. 1108 c.

Not. 1886 p. 2.

Spiegel, brons, zonder handvat en met eene ronde spits toeloopende verhevenheid aan de keerzijde, die geleidelijk kleiner wordt.
Arch. Cat. No. 1125 a—b.
Not. 1886 p. 3.

Handvatsel van spiegel, brons. Van boven boogvormig als boven, van onder niet gelijk de andere naar beide zijden T-vormig uitloopend maar slechts een weinig verbreed. Geenerlei versiering of opschrift; hoog 5, breed 1,5.
Arch. Cat. No. 1173.
Not. 1886 p. 3.

Chineesche bakjes voor water bij het wrijven van inkt (een paar), in den vorm van gedrochtelijke menschelijke figuren van gebakken aarde, wit en bruin verglaasd. Beide figuren liggen geknield en hebben in de eene hand — de eene in de rechter, de andere in de linker — een waaier, terwijl met de andere hand een cylinder omhoog wordt gehouden, die de tuit van het bakje vormt. (Verg. No. 742). Hoog 8 en 7.
Arch. Cat. No. 1218 a.
Not. 1886 p. 4.

Balans met één schaaltje, brons, van 7,4 middellijn.
Arch. Cat. No. 1219 c.
Not. 1886 p. 3.

Balans zonder schalen, brons.
Arch. Cat. No. 1222 a.
Not. 1886 p. 3.

Armband, brons. Een paar, massief en zonder versiering of opening. Diameter 6.
Arch. Cat. No. 1264 a.
Not. 1886 p. 2.

Polsringen van als touw gewrongen koperdraad. Diameter 4,5.
Arch. Cat. No. 1282 a.
Not. 1886 p. 2.

Polsringen. Vier stuks, als voren, maar veel dunner. Diameter 4,5.
Arch. Cat. No. 1282 b.
Not. 1886 p. 2.

Armbanden van agaat, drie stuks; diameter 5,5.
Arch. Cat. No. 1289 a—c.
Not. 1886 p. 3.

Armbanden van groen glas, vijf stuks; diameter 5,8—6,7.
Arch. Cat. No. 1291 a.
Not. 1886 p. 3.

Ringen, koper, als 1294; vijftien stuks, de uiteinden langs elkaar heen gebogen.
Arch. Cat. No. 1295 a.
Not. 1886 p. 2.

Ring, van koper.
Arch. Cat. No. 1302 a.
Not. 1886 p. 3.

Ring, van verzilverd koper.
Arch. Cat. No. 1312 a.
Not. 1886 p. 3

Bronzen bijlen, onversierd, lang 13.
Arch. Cat. Not. 1561 b.
Not. 1886 p. 3.

IJzeren bijl, in den vorm van eene wig, die van achter puntig toeloopt. Lang 14.
Arch. Cat. No. 1570 a.
Not. 1886 p. 3.

IJzeren bijlen, in den vorm van beitels met dunnen, langen steel. Lang van 28 tot 23.
Arch. Cat. No. 1574 a en b.
Not. 1886 p. 3.

Houweelen (?), ijzer, met een oog aan den achterkant ter inlating van den steel. Lang 24 en 17.
Arch. Cat. No. 1575 a en b.
Not. 1886 p. 3.

Schoen van een houten ploegkouter, in den vorm van een wigvormig hol stuk ijzer. Lang 17.

Arch. Cat. No. 1583 b.

Not. 1886 p. 3.

Schoen als voren, twee stuks; grooter, plat en van boven voorzien met drie punten ter bevestiging.

Arch. Cat. No. 1583 d.

Not. 1886 p. 3.

Kris. Het lemmet meer of min fraai gedamasceerd; het gevest bestaat uit eene neergehurkte menschelijke figuur, die slecht bewerkt is. Eene scheede van modern maaksel. Lang 41.

Arch. Cat. No. 1606.

Not. 1886 p. 3.

Kodei. wapenen van grillig gebogen vorm, uitloopende in een menschenkop (wajang-type) of vogelkop. De oppervlakte is meer of min fraai gedamasceerd en doorboord met een aantal ronde gaatjes, die gedeeltelijk weer met koperen pennetjes zijn opgevuld. Het gevest is een kortere of langere holle steel, waarin een houten verlengstuk is ingelaten. Lengte van het wapen zonder den steel 29.

Waarvoor wapens als deze kunnen gediend hebben, is niet duidelijk; op de basreliefs van Boroboedoer ziet men ze in de handen van kluizenaars en moderne Javanen meenen eveneens, dat ze alleen door zulke personen werden gebruikt.

Arch. Cat. No. 1620 a-d.

Not. 1886 p. 3.

Klewang, als No. 1631; het lemmer lang 68 en met de ijzeren punt voor het gevest 76.

Arch. Cat. No. 1631 a.

Not. 1886 p. 3.

Lanspunten, van verschillende grootte, met korte ijzeren pen aan den achterkant van het lemmet ter bevestiging in den steel; No. 1644 a heeft in plaats daarvan eene korte holle verlenging, waarin de steel is gestoken geweest.

Lengte van het lemmet van 20 — 56.

Arch. Cat. No. 1644 a, 1647 a en b.

Not. 1886 p. 3.

Schaaltjes, brons. Ondiep, rond, zonder voet en met bijna platten bodem. Middellijn van 25 — 13,5.

Arch. Cat. No. 1694 a en b.

Not. 1886 p. 2.

Schaaltjes, brons, (vijf stuks); vorm als voren, met arabesken als versiering van den buitenrand. Middellijn 14,2—13.

Arch. Cat. No. 1696 a—e.

Not. 1886 p. 2.

Kommen of bekers, brons, met ronden bodem en eenigszins naar buiten loopenden rand; schijnen alle voorzien geweest te zijn van een voet, die thans ontbreekt. Hoog 9—7,5; middellijn 13,3—10,8.

Arch. Cat. No. 1723 a—c.

Not. 1886 p. 2.

Kommen of bekers, brons, met breed uitstekenden rand van knoppen; om de opening vier oogjes ter ophanging of ter bevestiging van den deksel. Is vroeger van een voet voorzien geweest. Hoog 11.

Arch. Cat. No. 1724 a.

Not. 1886 p. 2.

Kommen of bekers, brons, de rand horizontaal omgebogen en de buitenkant door fraaie arabesken van gedreven lijnen in acht vakken verdeeld. Voet eveneens afgebroken. Hoog 21; middellijn met den rand 24.

Arch. Cat. No. 1724 b.

Not. 1886 p. 2.

Schalen, brons, een paar, de voet afgebroken; van binnen versierd met gegraveerd bloemwerk.

Middellijn 29,5.

Arch. Cat. No. 1735 a.

Not. 1886 p. 2.

Schaaltjes, brons, (10 stuks), met bolvormigen onderkant, waaraan vroeger een voet bevestigd is geweest.

Hoog 4,6; middellijn 15,5—13,5.

Arch. Cat. No. 1739 a—k.

Not. 1886 p. 2.

Schaaltjes, brons, een paar; eenigszins zwaarder. Middellijn 14.
Arch. Cat. No. 1739 l.
Not. 1886 p. 2.

Groote metalen bladen, van onder plat en met een recht of schuin opstaanden rand zonder eenige versiering. Middellijn 50 — 28.
Arch. Cat. No. 1802 a—c.
Not. 1886 p. 2.

Groote metalen bladen, als voren, op het binnenvlak versierd met eene wijdbuikige bloemenvaas met verschillende bloemen en randen er omheen, alles in ondiepe lijnen gegraveerd.
Middellijn 56—35.
Arch. Cat. No. 1819 a—b.
Not. 1886 p. 2.

Groote metalen bladen, als voren, op het binnenvlak de schelp tusschen verschillend bloemwerk.
Middellijn 55—42.
Arch. Cat. No. 1850 a—b.
Not. 1886 p. 2.

Tempajan, aardewerk, donkerbruin, vier horizontale ooren. Hoog 28.
Arch. Cat. No. 1871 a.
Not. 1886 p. 3.

Tempajan, aardewerk, als voren, maar geelrood en onverglaasd. Hoog 36.
Arch. Cat. No. 1871 b.
Not. 1886 p. 3.

Pot, aardewerk, met vier horizontale ooren, geelachtig en verglaasd. Hoog 27,5.
Arch. Cat. No. 1896 a.
Not. 1886 p. 3.

Pot, aardewerk, als voren. Hoog 27.
Arch. Cat. No. 1896 b.
Not. 1886 p. 3.

Kom, aardewerk. wit, van binnen met bloemwerk in zwak reliëf.
Middellijn 18.
Arch. Cat. No. 1977.
No. 1886 p. 3.

Kom, aardewerk, als voren, van binnen met gelijke versiering als het vorige nummer, van buiten met schuin opstaande ribben.
Middellijn 18,5.
Arch. Cat. No. 1978 a.
Not. 1886 p. 3.

Steenen bijlen en wiggen. (Inv. No. 2330—2362).
Not. 1886 p. 3.

Behalve bovenomschreven voorwerpen wordt op pag. 2 van Notulen 1886 nog vermeld: No. 1106c, een fragment van een lamp; dit nummer komt echter niet voor in den Arch. Cat.

Verder staan vermeld onder e, Diversen (pag. 4): twee à drie duizend Chineesche munten, id. tinnen muntjes met Chineesche, Javaansche en andere teekens,
een koperen plaatje met inscriptie in nieuwer Javaansch schrift,
twee steenen neuten voor houten stijlen,
eenige platte steenen, vermoedelijk natuurlijke,
een groot aantal fragmenten van bronzen voorwerpen,
ongeveer honderd koperen armbanden.

XXIII. District Bantarkawoeng.
Desa Goenoeng Tadjem.

Op een afstand van vier paal van de desa Goenoeng Tadjem ligt midden in het bosch een plaats, door de bewoners dier streken „Benting" genoemd. Dit is een klein plateautje van 18 × 10 meter in 't vierkant; aan de voorzijde door een 2 meter breede en 3 meter diepe gracht, aan de overige zijden door een ± 25 meter diep ravijn omgeven. In 't midden van dit plateautje bevindt zich „Tjandi Tjikandjana", een grafheuvel van 3,50 lang, 3,00 breed en 0,80 M. hoog; aan het hoofdeinde een boom, aan 't voeteneinde eene trap, (twee treden), uit aarde en steenen vervaardigd.

De zijden van den grafheuvel zijn met riviersteenen belegd en de bovenrand is met andong-boompjes omplant. Op dezen grafheuvel staan:

1. Polynesisch beeld. Een menschelijke figuur in staande houding, en relief gebeiteld over twee vlakken van een driehoekig bekapten steen. Beide handen zijn in 't midden voor den buik samengevouwen. Gekleed in een sarong, die door een rond dik snoer, om de heupen en tusschen de beenen door, is

bevestigd, (tjawĕtan); terwijl van achteren en van voren een breede strook naar beneden hangt. Het beeld is zeer verweerd en zit onder witte mos.

Hoog 0,51 M.

2. **Pot,** (goetji), geelgrauw, gedeeltelijk verglaasd, met vier kleine overeind staande oortjes, allen geplaatst op het gedeelte, waar de hals tot bolvorm overgaat. De pot is niet meer gaaf; er zijn twee scheuren in, doch de benedenhelft is nog waterhoudend.

Hoog 0,48; diameter boven 0,19, beneden 0,20; halshoogte 0,04 M.

Desa Goenoeng Djaja

In het bosch, behoorende tot het blok Goenoeng Djaja, op een door bamboe omheinde plek, $3\frac{1}{2} \times 3$ meter in 't vierkant „Tjandi Goenoeng Djaja" genaamd, staat:

Martevaan. Van beneden rond en met platten bodem, met buikig oploopende gladde wanden, van boven van eene ovaal-ronden vorm, gebeiteld uit eene ruwe steensoort zonder eenige versiering. Het voorwerp is in vijf stukken gebroken en wordt samengehouden door netvormig gevlochten zwart touwwerk.

Hoog 0,40; diameter boven $0,32 \times 0,28$, beneden $0,26 \times 0,23$; diep 0,28; dikte van de wanden 0,04 M.

Desa Gendoang.
Doekoeh Goenoeng Sagara.

Op een klein plateautje, naast en iets hooger gelegen dan de doekoeh zelf, staat een bamboe huisje, 't welk geheel door de schaduw van groote boomen wordt verborgen; in dat huisje worden behalve drie houten beelden (snijwerk) nog eenige oude metalen voorwerpen bewaard.

Zie Beschrijving van het district Salem en in het bizonder van het gehucht Goenoeng-Sagara door Raden Ario Tjondro Nĕgoro met een naschrift van K. F. Holle (met een plaat) Tijdschr. van Ind. Tl. Lnd. Vlkk. XXIX, 1884, p. 509 – 525 en Verb. No. 104.

1. Een **menschelijke figuur** in zittende houding met gekruiste onderbeenen; de voetzolen wijzen hierbij naar den boven- en buitenkant. Beide handen voor de borst, de rechter op de linker met den handrug naar voren; de boven- en onderarmen vormen hierbij een rechten hoek. De ruimte boven de schouders is aangevuld met ornament van krul-lijnen.

Onder het zitvlak een bladornament, dat een lotuskussen voorstelt. De kleeding bestaat uit eene broek, boven de heupen bevestigd. Het geheel is zeer door witte mieren beschadigd.

Hoog 0,96 (snijwerk 0,80); breed 0,50 M.

Dit beeldwerk staat in 't midden, en moet volgens den djoeroekoentji „Batara Windoe Boewana" voorstellen.

Tijdsch. l.l. fig. I.

2. Een **menschelijk gedaante** in dansende houding, met doorgezakte knieën. De bovenarmen staan van het lichaam af, de handen steunen op de dijen. De figuur is voorgesteld met een staart en twee overeind staande sikkelvormige horens, waarboven een accoladevormige tak met bladornament is aangebracht. Om elk der onderbeenen is een ring met ketting bevestigd. Het beeldwerk is opgesteld aan de linker zijde, wordt „Goeriang Boentoetan" genoemd en is van primitief maaksel. Het ondereinde door witte mieren aangetast.

Hoog 0,70; breed 0,35 M.

Tijdschr. l.l. fig. II.

3. **Twee** met schubben bedekte **nâga's**, welker lichamen zich kruisen en met het staarteinde overeind staan. De opengesperde muilen zijn naar den buitenkant gedraaid, de koppen zijn met eene kroon versierd. Boven tusschen de slangelijven een halve maan, waarvan de sikkeleinden naar boven wijzen; daarboven eene zon en aan weerszijden van de zon een ster. Tevens nog eenig bloem- of bladornament, tusschen en boven de zich kruisende slangelichamen. Dit beeldwerk staat aan den rechterkant en wordt „Sanghiang Nâgâ" genoemd.

Hoog 1,00 (snijwerk 0,95); breed 0,35 M.

Tijdschr. l.l. fig. III.

4. **Koedi tjrangtjang,** ijzeren wapen, in den vorm van een zittenden vogel; van voren puntig, dan als met een hals uitloopend in een buikig gedeelte en eindigend in eene vierkante pen, die in een korten steel is bevestigd.

Lengte van het lemmer 0,18 M.

Tijdschr. l.l. fig. IV.

5. **Tongtong,** metaal. Een hol cylindervormig voorwerp, dat aan de einden gesloten is. Naar het midden iets dikker wordend, met eene langwerpige insnijding in den zijwand.

Lang 0,47; doorsnede in 't midden 0,16, aan de einden 0,12; dikte van de wanden 0,015; lengte van de insnijding 0,37; breedte 0,02 M.

Tijdschr. l.l. fig. V.

6. **Tjis**, (stok), aan het boveneinde een holle ijzeren knop met een bolvormig uitsteeksel boven in 't midden, dat kruisgewijs gespleten is. In den hollen knop bevindt zich een kleine ronde steen.

De knop is door middel van een 2 c.M. breeden metalen ring op den stok bevestigd. Aan het ondereinde een ijzeren pen. De stok is gedeeltelijk met fijn rottan-vlechtwerk omgeven.

Lang 0,96 (knop 0,10).

Tijdschr. l.l. fig. VI.

7. **Bel**, ijzer, van onder rond, naar boven iets smaller wordend en in een korten opstaanden hals eindigend. Door den hals steekt een ronde steel, die aan het ondereinde tot een oog is gevormd, waarin een klepel is bevestigd. Boven den hals een pen ter voorkoming van het doorglijden van de steel, welks boveneinde in een ring uitloopt, waaraan een 54 c.M. lange ketting is bevestigd.

Diameter 0,14; hoog 0,13 M.

Tijdschr. l.l. fig. VII.

8. **Dandang**, metaal, van boven rond met een vijf c.M. breeden, schuin naar buiten staanden rand; naar beneden wijder wordend en van onder in een bollen bodem eindigend.

Hoog 0,45; diameter boven 0,14, aan den buitenrand 0,20, beneden 0,24 M.

Tijdschr. l.l. fig. VIII.

9. **Bidschel**, metaal, in den vorm van een gewone tafelschel. Het lichaam der schel is geornamenteerd, boven- en middenstuk in den vorm van afhangende snoeren, het onderstuk met bladornament, als ware het een dubbel lotuskussen.

Van boven eene doorboring voor het handvat, hetwelk beneden rozetvormig is afgewerkt; in 't midden een met vijf punten oploopende rand; aan het boveneinde een zelfde rand met drie punten, die iets naar buiten zijn uitgebogen. Binnen aan het doorgestoken einde van het handvatsel een oog, waaraan een klepel is bevestigd.

Hoog met handvat 0,19; diameter 0,09 M.

Tijdschr. l.l. fig. IX.

10. **Gong**, metaal, (twee stuks), van den gewonen vorm met staande randen, die aan de benedenzijde schuin naar binnen afloopen.

Diameter boven 0,46, beneden 0,36; hoogte der randen 0,10 M.
Tijdschr. l.l. pag. 520.

11. **Wapen,** (tjoendrik), ijzer, van dolkachtigen vorm, zijnde een puntig, van voren smal, naar achter breeder uitloopend lemmer, dat in een pen eindigt. Het wapen heeft geen greep en is zeer beschadigd door oxydatie.

Geheele lengte 0,60 (pen 0,05); grootste breedte 0,045 M.
Tijdschr. l.l. pag. 520.

12. **Waterketel,** dun metaal. Ronde platte bodem, van onderen naar boven kleiner wordend en in een korten hals eindigend. Aan het onderste gedeelte van den hals is een beugel bevestigd, waaraan een kettinkje met een koepelvormig deksel met knop vastzit. Beneden aan het wijde gedeelte een opstaande tuit.

Hoog 0,20; diameter boven 0,08, beneden 0,21 M.
Tijdschr. l.l. pag. 520.

13. **Lanspunt** (?), ijzer, van vierkanten vorm in het midden, naar beide einden puntig uitloopend.

Dik in 't midden 0,02; lang 0,44 M.
Tijdschr. l.l. pag. 520.

14. **Grasmes** (?), ijzer, in den vorm van een sikkel, uitloopende in een schuin naar achter staanden pen, waaraan een gewoon houten handvat.

Steel lang 0,15, lemmer 0,19 M.
Tijdschr. l.l. pag. 520.

15. **Pot,** (goetji), grijsbruin, gedeeltelijk verglaasd; rondbuikig oploopend en eindigend in een korten hals. Vijf opstaande oortjes, die kransvormig om den hals zijn geplaatst. De pot is geheel met water gevuld.

Hoog 0,24; diameter boven 0,12, beneden 0,14; hoogte van den hals 0,03 M.
Tijdschr. l.l. pag. 520.

16. **Pot,** als voren, met vier ooren.
Hoog 0,34; diameter boven 0,10, beneden 0,14; halshoogte 0,05 M.
Tijdschr. l.l. pag. 520.

17. **Pot,** als voren.
Hoog 0,38; diameter boven 0,13, beneden 0,14; halshoogte 0,05 M.

18 en 19. Potten, (twee stuks), als voren.

Hoog 0,48; diameter boven 0,11, beneden 0,15; halshoogte 0,04 M.

Tijdschr. l.l. pag. 520.

Beschreven lontarbladen, opgeborgen in vijf gevlochten bamboemanden; drie dier manden houden alleen nog verkruimelde overblijfselen in. De inhoud van de twee andere manden is zeer door wormen beschadigd, en nog slechts gedeeltelijk leesbaar. De bladen zijn in 1884 door den Heer K. F. Holle onderzocht, welk onderzoek is weergegen in Tijdschr. l.l. pag. 523—525.

Desa Pangebatan.
Doekoeh Tandjoeng.

Warme bronnen aan den voet van een rotsachtigen heuvel in de nabijheid van de doekoeh gelegen; zie Tijdschr. l.l. pag. 510—511 (cf. Verb. No. 105).

De voet van den heuvel is een leiachtig gesteente met een grove steensoort doorregen. Uit een achttal kleine gaatjes pruttelt het water uit den grond en verzamelt zich in een langwerpig vierkanten bak, breed 1,00; lang aan de eene zijde 1,50, aan de andere 2,68; diep 0,30 M.

Uit den bak loopt het water met een verval van ± 0,50 op een afstand van 4,00 meter naar een ronden put, diameter 0,75; diep 0,58; verder met een klein verval naar een iets grooteren put, diameter 1,10; diep 0,60; onderlinge afstand 1,27 M.

Vervolgens wordt het water door eene sloot opgenomen en naar een kleine rivier gevoerd.

Op een afstand van ± 15 meter van de bron zijn bamboe huisjes opgericht, waarvan drie als badhuizen dienst doen; daarheen wordt een deel van het water uit den bak in bamboe leidingen overgebracht; één huisje is de woning van den wachter (koentji) en het laatste is een bid- en offerhuisje. Aan het water wordt eene heilzame kracht toegeschreven, zoodat vele door huidziekten bezochte desabewoners hier genezing komen zoeken. Van een tweeden bak, gelijk in bovenstaand Tijdschr. vermeld is, waren geen sporen meer te ondekken.

Naast den bak liggen brokstukken van beeldwerken:

1. Steenen deksel van een pot of urn. Van beneden vierkant, daarna schuin in een vierkant vlak oploopend, met in het midden een vierkante doorboring. Aan den binnenkant naar boven uitgekapt.

Hoog 0,22; beneden 0,39 × 0,40, boven 0,28 × 0,28; dikte der wanden 0,04 M.

2. Nandi. Brokstukken van een stier, die op eene vierhoekige steenplaat was gelegen en waarvan geen afmeting kan worden opgegeven.

3. Zuiltjes (of neuten), vijf stuks: van beneden vierkant, daarna achtkant, geleidelijk dunner oploopend en eindigend in een platten kop, met een halfronden bol in 't midden.

Hoog vierkant 0,17; achtkant 0,51; bol 0.09 M.
Dik „ 0,43; „ boven 0,28; „ 0,11 M.

Uit het vroegere regentschap afkomstig en in het Mus. van het Bat. Genootschap opgenomen:

Çiwa als Kala, steen. Gewone versierselen, behalve de upawita. Geen glorie. Zwaar krullend haar, hooge diadeem, het hoofdtooisel eindigt in een hoog knopvormig versiersel. Het korte zwaard op de heup in de linkerhand; de rechterhand is afgebroken en daaronder zijn nog eigenaardige overblijfselen van een lang voorwerp (knots?) zichtbaar.

Hoog 99.
Arch. Cat. No. 81.
Not. I, p. 46.

Durga, steen. Met een hoog hoofdtooisel van bijzonderen vorm, gelijkende op die van 81, 277 en 278 en daarmede gevonden. Ook de steensoort komt met die van deze beelden overeen, zijnde dit vermoedelijk zandsteen. Even als No. 152 heeft ook dit beeld tien armen, in de rechterhanden tjakra, zwaard, knots, pijl en staart van den buffel; in de linkerhanden olifantshaak, schild, boog, speer en kort tweesnijdig zwaard.

Hoog 113.
Arch. Cat. No. 153.
Not. I, p. 46.

Ongedetermineerd beeld, steen. Zittende op een hoog, versierd voetstuk, met achterstuk en geen glorie, maar op de plaats daarvan, achter het hoofd, eene halve maan met opstaande hoornen. Versieringen niet meer te herkennen, ze zijn echter blijkbaar gewoon, terwijl alleen de upawita schijnt te ontbreken. Ongewoon hoog hoofdtooisel, overeenkomende met dat van Durga onder 153. De rechtervoorarm is afgebroken, de linkerhand rust zwaar geschonden op de knie en houdt een bloemstengel, die langs den arm naar boven

gaat en waarvan de knop (zoo het schijnt de zaaddoos van den lotus) zich naast den schouder vertoont.

Hoog 74.
Arch. Cat. No. 277.
Not. I, p. 46.

Ongedetermineerd beeld, steen. Zittende op een hoog versierd voetstuk met achterstuk en een veelhoekige glorie. Versierselen en hoofdtooisel als bij het vorige nummer, waarmede het in bewerking en stijl geheel overeenkomt. De voorarmen zijn beide afgebroken; langs den linkerarm gaat een bloemstengel (lotus?) naar boven, waarvan de knop boven den schouder uitsteekt.

Hoog 74.
Arch. Cat. No. 278.
Not. I, p. 46.

